

Ο πρώτος δάσκαλός μου στην ζωγραφική ήταν ο Πάνος Σαραφιανός. Από το 1967 πήγαινα στο Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα, στο Μουσείο του Πειραιά και στον Κεραμεικό και σχεδιάζα τα γλυπτά και κάθε τόσο ό,τι έκανα του το έδειχνα. Από τότε επίσης χρονολογείται και η αγάπη μου για την ζωγραφική του Τσαρούχη που με ακολουθεί ακόμα και σήμερα, μέσα φυσικά από τις μεταμορφώσεις που αναγκαστικά φέρνει ο χρόνος.

Στην Σχολή Καλών Τεχνών φοίτησα από το 1970 μέχρι το 1974 στο εργαστήριο του Γ. Μαυροΐδη. Δίδασκε τόσο με αυτά που έλεγε για την ζωγραφική όσο και με την ίδια την φυσική του παρουσία. Ποτέ δεν αμφισβήτησα την αξία όσων άκουσα τα χρόνια αυτά. Βέβαια από τότε χρειάστηκε μεγάλος αγώνας και πολλές αναζητήσεις για να μπορέσω να φτάσω σε μια ζωγραφική που να την νοιώθω δικιά μου.

Αυτές οι αναζητήσεις με έφεραν, με υποτροφία του Γαλλικού κράτους στη Λυών αρχικά και μετά στο Παρίσι από το 1979 έως και το 1981.

Εκεί είδα τα έργα του Philippe de Champaigne, του Poussin και του Chardin που ήταν τα πρώτα που τράβηξαν την προσοχή μου, αλλά και τα έργα των άλλων ζωγράφων που άρχισα σιγά-σιγά να αγαπώ, των Frères le Nain, του Watteau, του Rubens, αλλά και τόσων άλλων που λίγο γνώριζα μέχρι τότε από τα ίδια τους τα έργα, έχοντας δει μόνο τις αναπαραγωγές τους στα βιβλία, σε μια Αθήνα φτωχή, δυστυχώς ακόμα και σήμερα, σε έργα δυτικής ζωγραφικής.

Στα έργα αυτά βρήκα το έδαφος, το στήριγμα, για να πάρω τις αποφάσεις μου ως προς τις κατευθύνσεις που έπρεπε να ακολουθήσω, του τι ζωγραφική να κάνω και βεβαιώθηκα για την αξία όσων ήδη ένοιωθα ότι με αφορούσαν.

Μαζί με τα Μουσεία που επισκεπτόμουν με πάθος, είδα εκεί την εποχή για πρώτη φορά, έργα του Cremonini στην Galerie Claude

Bernard. Είχα πια το αίσθημα ότι μια ζωγραφική σαν κι αυτή που ονειρευόμουνα ήταν εφικτή σε πείσμα όσων μιλούσαν για τον επερχόμενο θάνατό της.

Άλλωστε τότε έκανα και την γνωριμία μου με τον Τσαρούχη, ο οποίος με προσέλαβε, επ' αμοιβή, ως μαθητευόμενο στο εργαστήριό του στην Γαλλία, αλλά και στην Αθήνα τα καλοκαίρια, όπου έκανα πάσης φύσεως εργασίες: τελάρωνα, προετοιμάζα τα χρώματα (προπλασμούς, φώτα κλπ.) τα οποία έμπαιναν σε σωληνάρια για μελλοντική χρήση, πόζαρα και ό,τι άλλο ήταν απαραίτητο (μεγεθύνσεις σχεδίων κλπ.).

Παράλληλα στην E.N.S.B.A. παρακολουθούσα τις παραδόσεις του N. Wacker για τις τεχνικές της ζωγραφικής που ποτέ δεν εφάρμοσα με απόλυτο τρόπο στα έργα μου, αλλά που επαναπροσδιόρισαν αποφασιστικά την τεχνική μου του λαδιού.

Το 1981 γύρισα στην Αθήνα όπου έκανα την πρώτη μου ατομική έκθεση.

Λίγο μετά έφυγα ξανά για το Παρίσι, όπου μπόρεσα να παρακολουθήσω τα μαθήματα του Cremonini σαν ελεύθερος ακροατής για δυο χρόνια περίπου.

Ο Cremonini είχε μεγάλη εκτίμηση για τον Τσαρούχη, παρ' όλα αυτά η προσέγγισή του στην ζωγραφική ήταν εντελώς διαφορετική.

Ο Τσαρούχης μίλαγε σαν ένας αρχαίος, που όμως ζούσε στην εποχή του κρατώντας συγχρόνως ειρωνική στάση απέναντί της, και ο Cremonini ήταν ένας σύγχρονος διανοούμενος που πίστευε στην συνέχεια της ζωγραφικής προστατεύοντάς την από κάθε είδους ακαδημαϊσμό.

Παρά τις διαφορές τους έχω την πεποίθηση ότι έχω μείνει πιστός και στους δύο, αλλά με έναν ιδιαίτερο τρόπο.

Θυμάμαι τον Τσαρούχη να λέει ότι φτάνουμε στο προσωπικό μας ύψος από την αδυναμία μας να αντιγράψουμε τα έργα που θαυμάζουμε.

Τα προσωπικά βιώματα δεν σου επιτρέπουν να πειθαρχείς στην τέχνη. Παρεμβάλλονται και ανατρέπουν, αποδιοργανώνουν όλο το οικοδόμημα, τις κάθε είδους αγαθές προθέσεις. Η ζωή, η ματιά στον κόσμο, το μοντέλο που έχεις μπροστά σου, βάζει σε δοκιμασία τα κεκτημένα και ανατροφοδοτεί την γλώσσα της ζωγραφικής.

Αν είχα αφηθεί στις αγάπες μου, θα έκανα κάτι που να μοιάζει με την ζωγραφική των Μουσείων, την ζωγραφική του Cremonini ή τα έργα του Τσαρούχη. Η ζωγραφική όμως είναι αυτές ακριβώς τις αγάπες μας που πρέπει να βάζει σε δοκιμασία.

Ο Cremonini ήταν γοητευτικός και συγχρόνως καίριος και σαφής στις διατυπώσεις του τόσο στον λόγο όσο και στην ζωγραφική του. Σκέπτομαι κάποιες κάθετες γραμμές στα έργα του εξίσου αμείλικτες με την σκέψη του και τις κρίσεις του.

Μιλώντας για ζωγραφική μιλούσε για κάτι ευρύτερο από την ζωγραφική, γιατί πίστευε ότι η ζωγραφική περιείχε πολύ περισσότερα πράγματα απ' όσα μπορούσε να υποθέσει κανείς σε πρώτη προσέγγιση. Όμως συγχρόνως μίλαγε και σαν τεχνίτης, για το υλικό σώμα της ζωγραφικής, για την υποβλητική δύναμη της ματιέρας, για την δύναμή της, δηλαδή να φέρνει στην επιφάνεια πράγματα θαμμένα στο ασυνείδητο.

Πιστεύω ότι η εμμονή του αυτή στην υλική υπόσταση της ζωγραφικής, στην ποιητική διάσταση της ύλης, μεταμόρφωσε εντελώς τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμουνα την ζωγραφική, τόσο αυτήν που έβλεπα στα Μουσεία, όσο και την δικιά μου.

Στο Παρίσι όσοι είμαστε στο εργαστήριο του Cremonini είμαστε αρκετά κοντά ο ένας στον άλλο. Πολλές φορές μιλάνε για «Σχολή Cremonini». Νομίζω πως υπάρχει κάποια υπερβολή σ' αυτό. Υπήρχε όμως μια συντροφιά με ισχυρούς δεσμούς και με κοινή αναφορά πάντα σ' αυτόν. Δείχναμε, και συνεχίζουμε και τώρα, ο ένας στον άλλο τα έργα

του, κουβεντιάσαμε. Όμως ο κάθε ένας είχε και τις δικές του αναζητήσεις. Αυτό γίνεται φανερό τώρα που όλοι έχουμε πάρει τον δρόμο μας. Άλλωστε πιστεύω ότι αυτό ήταν και το κέντρο της διδασκαλίας του Cremonini. Δεν ήθελε να φτιάξει κάποια «Σχολή». Ήθελε το αντίθετο. Η προσφώνηση «Δάσκαλε», δεν θα του ήταν αρεστή. Δεν του άρεσαν οι αυθεντίες.

Μέσα στο εργαστήριο με αφορμή πάντα το έργο κάποιου, αναφερόταν σε όλο το πλέγμα των σχέσεων που διαμορφώνει το έργο τέχνης, οδηγώντας τον ζωγράφο να κάνει αυτήν την χειρονομία ή την άλλη. Μας ενθάρρυνε προς μία ψυχαναλυτική, ενδοσκοπική προσέγγιση της ζωγραφικής πράξης. Αλλά μίλαγε και για την θέση και την ευθύνη του καλλιτέχνη την κάθε στιγμή.

Θυμάμαι ότι τα πρώτα χρόνια μιλούσε διαρκώς για την «αμφιβολία». Ότι το έργο ωριμάζει μέσα από την διαρκή αμφισβήτηση των ίδιων των κερτημένων του.

Μου είχε κάνει εντύπωση το πόσο αυστηρά αντιμετώπιζε όποιον του παρουσίαζε έργα δεξιοτεχνικά. Πόσο επιφανειακά και αυτάρεσκα τα έβρισκε.

Θυμάμαι όμως αργότερα όταν ερχόταν στην Αθήνα, πως άρχισε να μιλάει για το ότι ο καλλιτέχνης πρέπει να είναι απολύτως βέβαιος για τις πεποιθήσεις του και να τις υποστηρίζει βλέποντας το πόσο ασφυκτικός και επικίνδυνος για την ζωγραφική γινόταν ο σύγχρονος ακαδημαϊσμός.

Όταν πήγα να παρακολουθήσω τα μαθήματά του, είχα ήδη διανύσει κάποια απόσταση, είχα ήδη διαμορφώσει κάποιες απόψεις, είχα πάρει αποφάσεις. Παρ' όλα αυτά μετά από την μαθητεία μου κοντά του, η οπτική μου για την τέχνη είχε αλλάξει σημαντικά και μάλιστα ακόμα και τώρα σκέπτομαι συχνά τα όσα άκουσα απ' αυτόν και τα λόγια του συνεχίζουν να διαμορφώνουν την σκέψη μου για την ζωγραφική.

Σ. Δασκαλάκης
Μάρτιος 2016